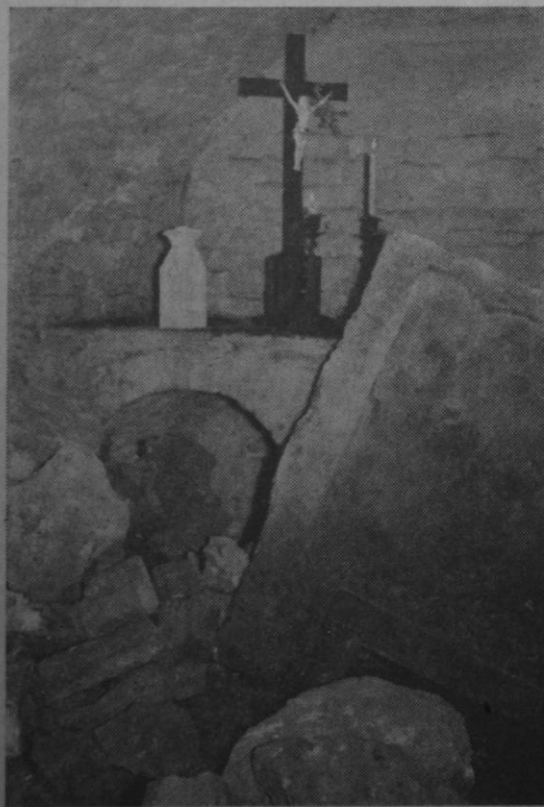

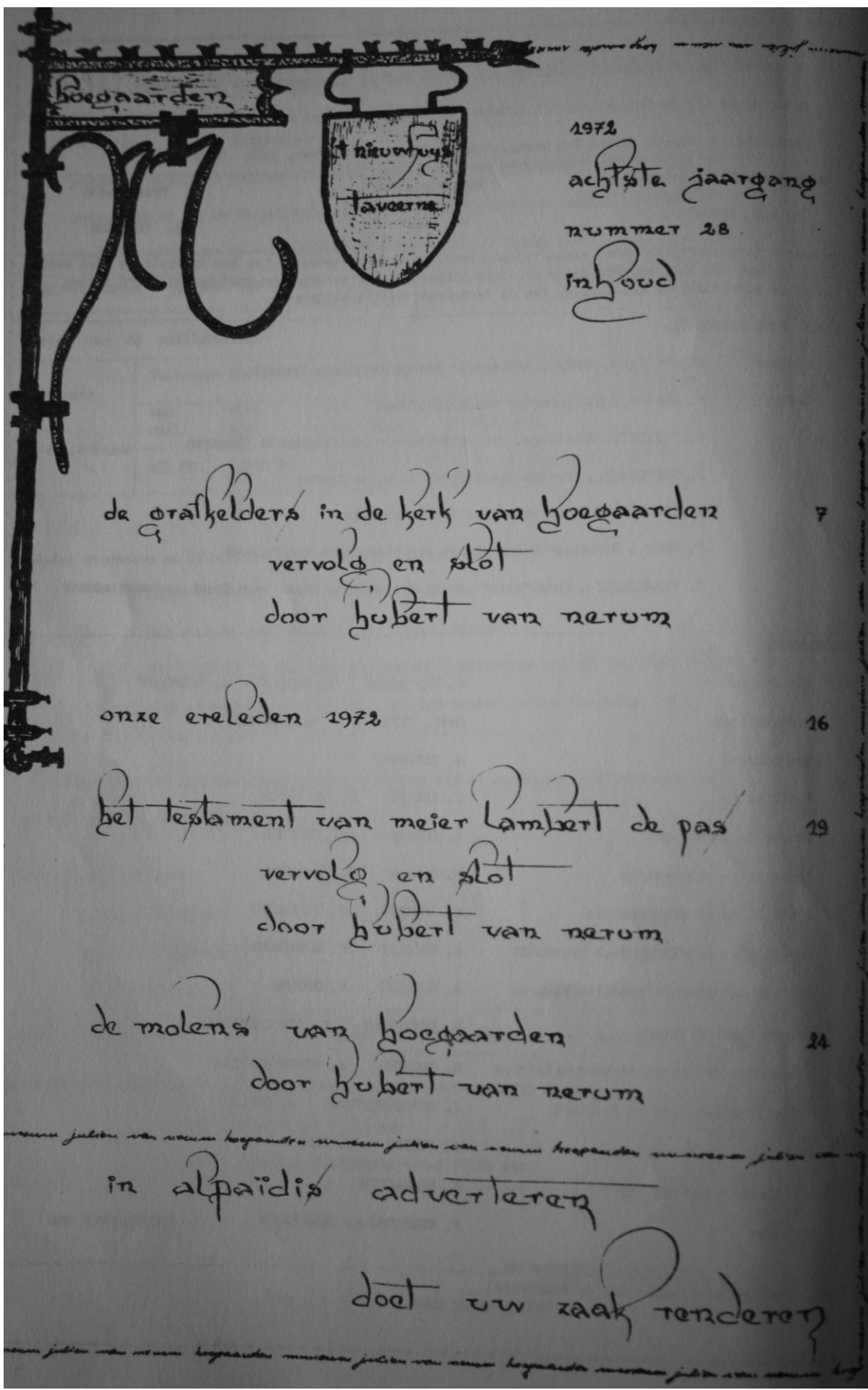
99(1282)3

MUSEUM JULIEN VAN NERUM
HOEGAARDEN

ALPAIDIS

1972

achtste jaargang

nummer 28

inhoud

de grafkelders in de kerk van Hoegaarden
vervolg en slot
door Hubert van Nierum

7

onze ereleden 1972

16

het testament van meier Lambert de pas
vervolg en slot
door Hubert van Nierum

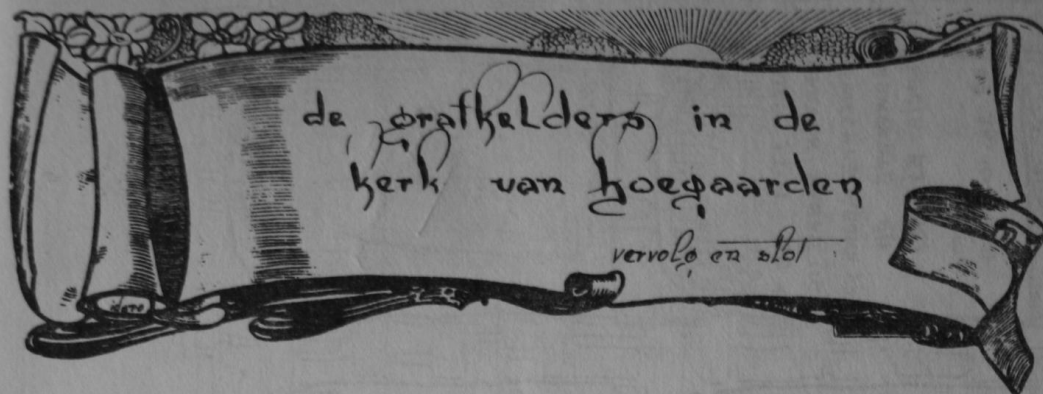
19

de molens van Hoegaarden
door Hubert van Nierum

24

in alpaïdis adverteren

doet uw zaak tenderen

Bovenste graven

1. Gesloten in 1790 en opgeofferd in 1964 (was nog dicht)

Graf van Hubertus Sweerts + 1790, zoon van Servatius Sweerdts en Catharina Peeters (zie krocht ⁽²³⁾) en man van Barbara Van Osmael.

Was brouwer te Rommersom, gezworene, rekenplichtige en burgemeester in de Hoegaardse dorpsraad. Stichter van de familieraad " 't groene claverenblad " behorend tot de Confrerie der V Geslachten.

2. Hier ligt begraven Theresia. ^{Collant, innuyte 15. 10. 1783 (acte)} + 1783.

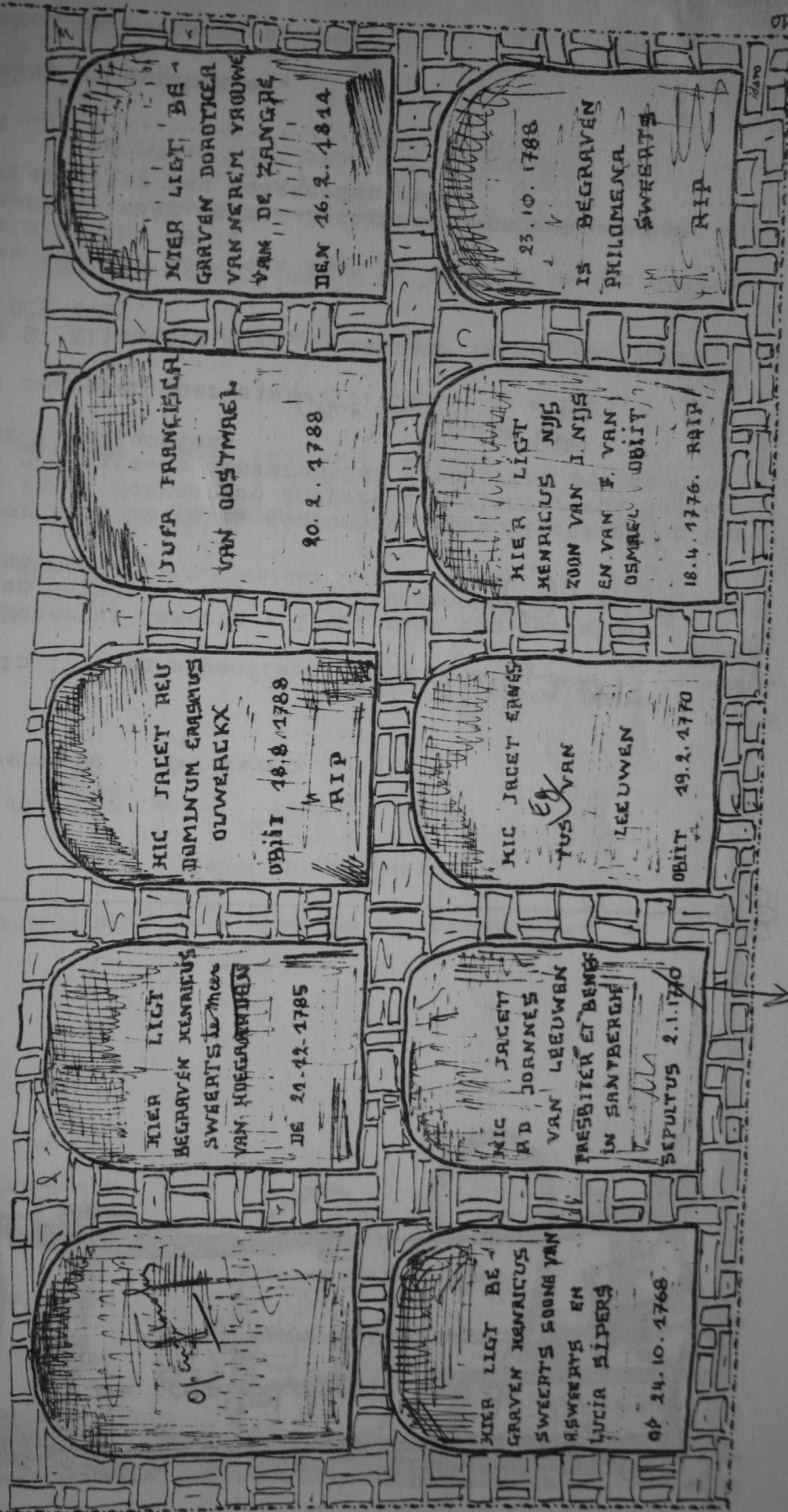
3. Hier ligt C Elisabeth Rega, huisvrouw van P. Stockmans, Anno D J OCT 1765.

Zij was de dochter van Jean Rega en Antoinette Van Goidtsnoven (zie krocht 18).
Woonde te Nerm, waar Petrus Stockmans gezworene was en later burgemeester van Hoegaarden werd.

4. Hier ligt Anno 1775.

5. Oopengebrouken en geschonden.

6. Oopengebrouken en geschonden.

7. Hier ligt begraven Henricus Sweerts (Pastoor) van Hougaerde de 21.12.1785.

Zoon van Servatius Sweerds en Catharina Peeters (zie krocht 23). Hij volgde zijn oom Henricus Peeters (zie krocht 25) als pastoor van Hoegaarden op en was in 1741 de hoofdgetuige bij de opstelling van de stichtingsakte van de Confrerie der V Geslachten en de mombaarvader ter uitvoering van het testament van Deken Henricus Peeters.

8. Hic jacet Rev. Dominum Erasmus Ouwercckx obiit 18.8.1788 RIP.

9. Jufr. Françisca Van Oostmael 20.2.1788.

Dochter van Vincent Van Osmael en Gertrude Van Dermolen. Was getrouwd met Jacques Nys, brouwer te Nerm en burge-meester van Hoegaarden.

10. Hier ligt begraven Dorothea Van Nerem vrouwe van de Zangré den 16.2.1814.

Dochter van Schepen Notaris Joannes Van Nerum en Catharina Bueckens en kleindochter van Meester-Brouwer Carolus Van Nerum.

Zij was weduwe van Sekretaris-griffier Antoon Balthazar Sweerts en hertrouwde met Burgemeester Philippe de Zangré. Woonde in het Arendsnest (huidige hoeve Smolders op de Houtmarkt) en speelde een voorname rol in de " Conspiratie " ten tijde van het franse schrikbewind.

Zij was de enige en de laatste die na de franse periode in de kerkkrypte begraven werd.

- II. Hic jacet Rev. Dom. Van Leeuwen vice-decanus capitule Houg obiit 6.2.1789.

12. Hier ligt begraven Antoon Collaert, meyer dezer Vrijheid Houg. 23 NOV 1778.

Was meier van de Regentie van Hoegaarden ten tijde der dorpstwisten omwille van de voormalige Pastorijstraat, en stond aan de kant der Sweertsen.

Rentenier-brouwer in de hoeve Collaert aan de Getebrug (heden verdwenen) en gehuwd met Dieudonné Fineau.

13. Den 30.4.1789 Juffrouw Lucia Schepers.

Dochter van Sieur Joannes Franciscus Schepers en Anna Van Osmael.

Zij was de vrouw van sekretaris-griffier Antoon Balthazar

Groeven in de krypte van de Sint Gordonskerk

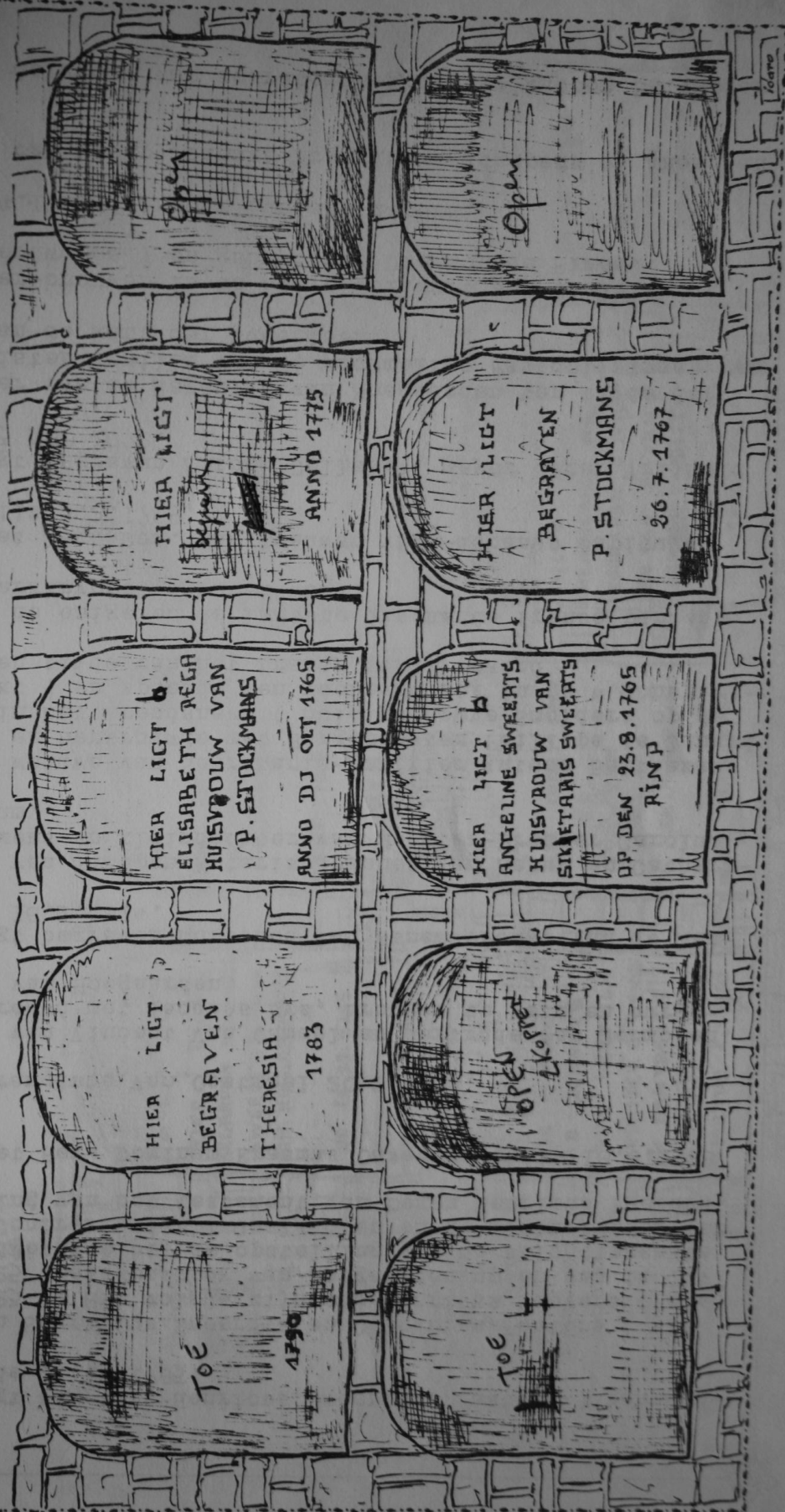
1

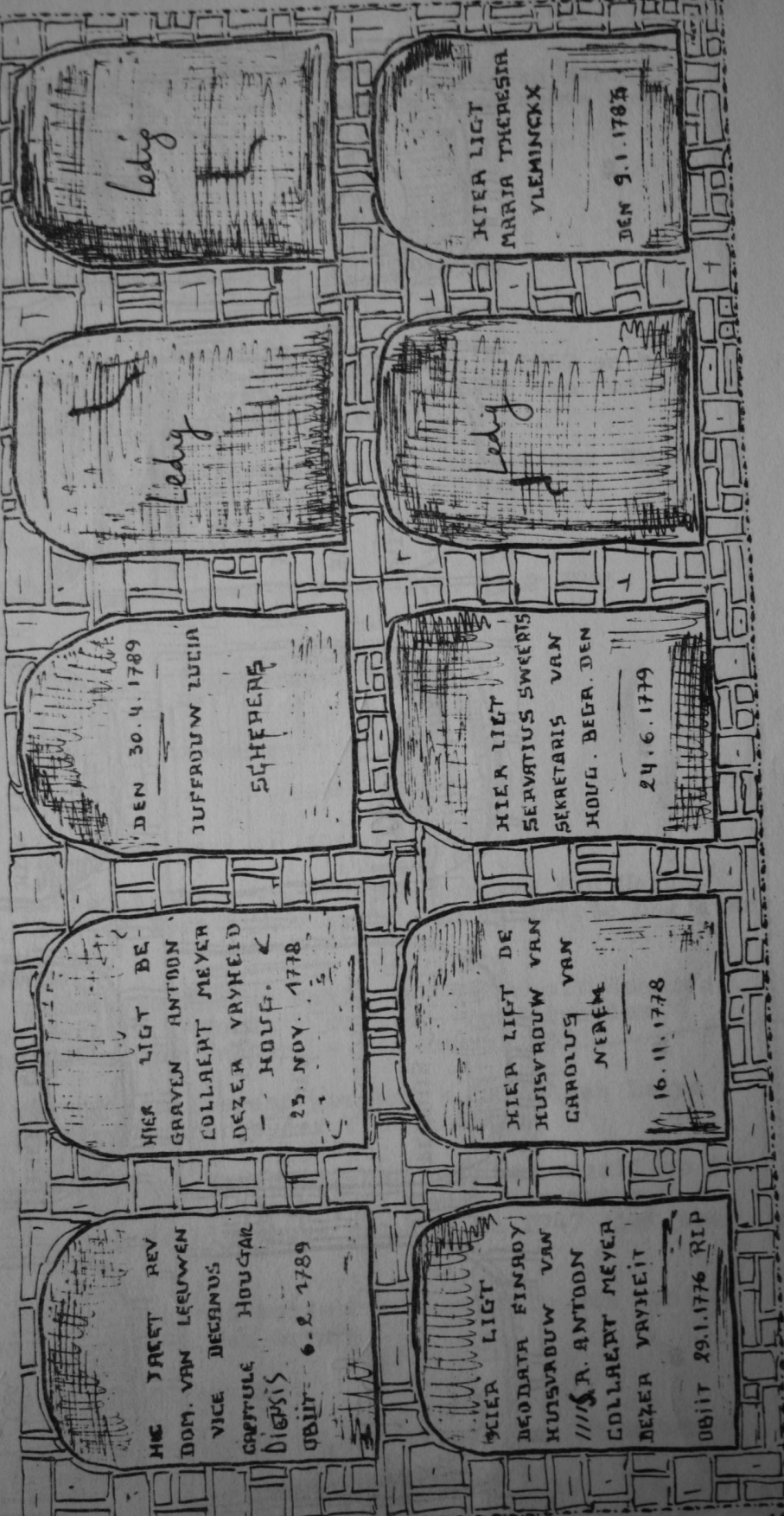
2

3

4

5

Ledig

HIER LIGT
MARIA THERESIA
VLEMINCKX
DEN 9.1.1783

Ledig

Ledig

DEN 30.4.1789
JUFFROUW LUCIA
SCHEPERS

HIER LIGT
SERVATIUS SWERTS
SEKRETARIS VAN
HOUG. BEGR. DEN
24.6.1779

HIER LIGT BE-
GRAVEN ANTOON
COLLAERT MEYER
DEZER VRYHEID
- HOUG. <
23. NOV. 1778

HIER LIGT DE
HUISVROUW VAN
CAROLUS VAN
NIEBEM
16.11.1778

HE JACET REV
DOM. VAN LEEUWEN
VICE DECANUS
GROFFULE HOUTGAR
DIEPSTIS
OBITU 6.2.1789

HIER LIGT
DEODATA FINROY
HUISVROUW VAN
///S. A. ANTOON
COLLAERT MEYER
DEZER VRYHEIT
OBITU 29.1.1776 RIP

16

17

18

19

20

Leij

PETRUS
STOCKMANS
DEN
25.1.1770

Open spels

HIER LIE
BELRAVEN
JACOBUS NYS
23.8.1783

Leij
Leij

Leij

HIER LIE
HIERICUS STOCKMANS
22.7.1781

HIER LIE DE
HUISVROUW
HUBERTUS SWEERTS
15.8.1788

Re Zander
Adelke

Leij
Leij

Sweerts, die later hertrouwde met Dorothea Van Nerum (zie bovenste graf 10). Bewoonde de huidige hoeve Smo-
ders op de Houtmarkt.

14. Ledig graf.

15. Ledig graf.

16. Opeengebroken en geschonden. Ledig

17. Petrus Stockmans, den 25.1.1770.

Hij (ofwel een andere P. Stockmans + 26.7.1767 en be-
graven in het onderste graf 4) was de zoon van Gode-
froid Stockmans en Jeanne Bonjean.

Gezworene te Nerm en burgemeester van Hoegaarden. Echtge-
noot van Elisabeth Rega (zie bovenste graf 3).

18. Opeengebroken en geschonden.

X 19. Hier ligt begraven Jacobus Nys..... 23.2.1783.

20. Ledig graf.

Onderste graven

1. Geschonden en opgeofferd in 1964.

Graf van Meester-brouwer en schepen Carolus Van Nerum
+ 1757. Hij was de eerste die in de nieuwe krypte begraven
werd.

Zoon van Joannes Van Nerum en Lucia Wanten uit Waanrode.
Gehuwd met Barbara Sweerts (dochter van Servatius
Sweerts en Catharina Peeters - zie krocht 23).

Stichter van de familieraad genaamd " de Gulden Lelye "
behorend tot de Confrerie der V Geslachten.

Woonde in de huidige Pastorij, had zijn brouwerij op de
Vroente in de St. Cornelishoeve (heden verdwenen) en
was eigenaar van 't Nieuwhuys dat hij in 1747 liet res-
taureren.

Zijn gebeente kon gered worden en berust in een schijn
in het Museum Julien Van Nerum.

2. Opeengebroken en geschonden.

X 3. Hier ligt C Angeline Sweerts, huisvrouw van Sikketaris
Sweerts, op den 23.8.1765 RINP.

Dochter van Sekretaris Antonius Sweerts en Elisabeth Van Herberhen (zie krocht 24) en getrouwd met sekretaris Servaes Sweerts (zoon van Meester-brouwer Servatius Sweerts en Catharina Peeters - zie krocht 23).

- 2 4. Hier ligt begraven P. Stockmans 26.7.1767 (zie bovenste graf 17) *ok r. Seiden.*

5. Opeengebroken en geschonden.

6. Hier ligt begraven Henricus Sweerts, soone van A. Sweerts en Lucia Scipers (lees Schepers) op 24.10.1768.

Zoon uit het eerste huwelijk van sekretaris Antoon Balthazar Sweerts en Lucia Schepers (zie bovenste graven 13).

7. Hic jacet R D Joannes Van Leeuwen, presbiter et benef in Santbergh sepultus 2.1.1770 ~~2.1.1769~~

8. Hic jacet Ernestus Van Leeuwen obiit 19.2.1770. ~~19.2.1769~~

9. Hier ligt Henricus Nys, soone van J. Nys en van F. Van Osmael obiit 18.4.1776 RQIP.

Zie bovenste graf 9.

10. 23.10.1788 is begraven Philomena Sweerts R I P .

11. Hier ligt begraven Deodata Finaoy, huisvrouw van R. Antoon Collaert, meyer dezer Vrijheit obiit 29.1.1776 R I P .

(zie bovenste graf 12) *juir.*

12. Hier ligt de huisvrouw van Carolus Van Nerem 16.11.1778.

Dit was Barbara Sweerts, dochter van Servatius Sweerts en Catharina Peeters (zie krocht 23) en echtgenote van schepen Carolus Van Nerum (zie onderste graf I).

13. Hier ligt Servatius Sweerts, sekretaris van Houg. begr. den 24.6.1779.

Zoon van Servatius Sweerts en Catharina Peeters (zie krocht 23) en man van Angeline Sweerts (zie onderste graven 3).

Stichter van de familieraad genaamd " den swarten merel " behorend tot de Confrerie der V Geslachten.

Was sekretaris- griffier van Hoegaarden en de meest toonaangevende persoon uit zijn tijd. Rond hem draaide de gans Hoegaardse politiek in de 18e eeuw. Woonde in de huidige hoeve Opers.

14. Ledig graf.

15. Hier ligt Maria Theresia Vleminckx den 9.1.1783.

16. Opeengebroken en geschonden (Ledig)

17. Hier ligt Henricus Stockmans 22.7.1781.

18. Hier ligt de huisvrouw, ~~1781~~. Hubertus Sweerts 15.8.1782.

Dit was Anna Maria Barbara Van Osmael (zie bovenste graf I), dochter van Vincent Van Osmael en Gertrude Van Der Molen.

19. Gesloten zonder opschrift. *juin* -

Vermoedelijk Barbe Van Nerum + 1790.

Dochter van notaris-schepen Joannes Van Nerum en Catharina Bueckens.

Zij was de vrouw van Libert Geerts en overleed ingevolge de baldadigheden van de oppositie tegenover de oude Regentie.

Zij ook werd in de kerk of de krypte begraven, maar de plaats is niet gekend. Misschien in een kryptegraf zonder opschrift.

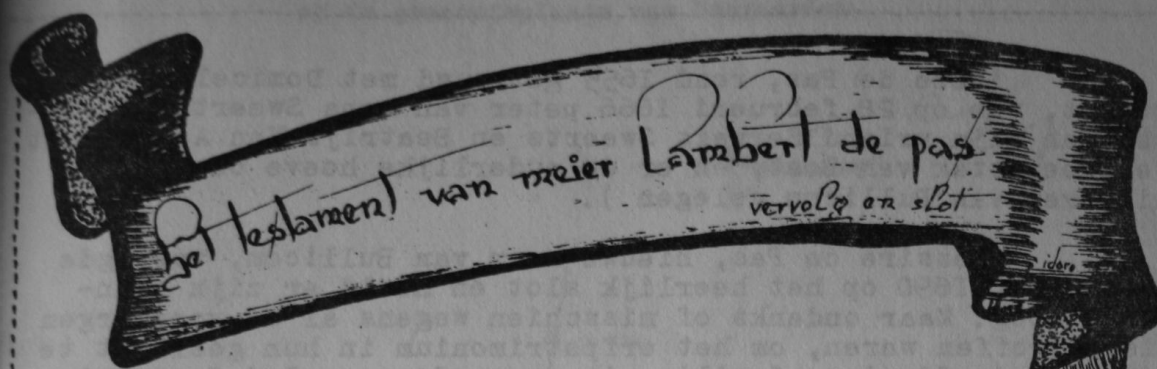
20. Ledig graf.

Hubert van Nerum

Wie zijn stamboom of afstamming tot een van deze voorzaten wil uitwerken, kan zich richten tot de Studie- en Navorsingskommissie van Het Museum Julien Van Nerum van Hoegaarden.

Onze areleden 1972

bank van brussel, agentschap hoegaarden
drukkerij a. fourie
gemeentekrediet van belgie
de heer dotremont frederic, oostduinkerke
de heer cuypers noël, leuven
de heer dopere hendrik, hoegaarden
de heer hubert van nerum, brussel
de heer en mevrouw versin-covens, hoegaarden
de heer en mevrouw h. vanmol-lintermans, hoegaarden
de heer en mevrouw h. melisse-kreis, hoegaarden
de heer en mevrouw o. huts-machiels, hoegaarden
de heer dehoux edgard, hoegaarden
foto van goletsenoven, tienen
de heer en mevrouw m. olemans-guelliuy, hoegaarden
de heer m. cauwbegs, hoegaarden
focinac, tienen
de heer oscar van osmael, hoegaarden
de heer edmond schoensettem, hoegaarden
de heer karel rimanque, tienen
willem tell, hoegaarden
de heer gasia georges, gemeenteraadslid, hoegaarden
de heer j. swellen, hoegaarden
eerste meester roger boets, zeemacht, leuven
de heer leopold stockmans, hoegaarden
de heer lewin max, voorzitter sitca, brussel
de heer depré victor, tienen
de heer thyron louis, wastinnes
de heer marcel debot, vossem
confrerie der v geslachten, hoegaarden
de heer pierre honorez, notaris, tienen
de heer theo ripol, tienen
mevrouw tritsmans-vanhulst, hoegaarden
de heer g.r. van houché, commercial inspector japan air lines, brussel
de heer maenhout lodewijk, brussel
de heer hollanders de ouderaen paul, korbeek-lo
studie notaris heuninckx, hoegaarden
de heer jean claude delvigne, taminnes
de heer weicker julien, eerste meester chef, st. -pieters woluwe
de heer herremere jean-pierre, eerste meester, mechelen
de heer tritsmans paul, brussel
de heer carlier xavier, berchem
de heer vandenbergh louis, brussel
de heer freuville louis, adjudant-chef, brussel
de heer vanstraelen willy, brussel
de heer gills-vandegoor rené, apotheker, tienen
de heer van stipthout johny, juke-box, tienen
de heer stas cyriel, goetsenhoven
mevrouw l. lodewijckx, hoegaarden
juffrouw van winkel, hoegaarden

Zij die ongehuwd bleven mochten niets verkopen, maar wel de erfgenen bevorderen die hun de meeste diensten of toewijding bewezen. Het was ook de erfgenen verboden een tweede huwelijk aan te gaan, zonder toelating van de laatste overlevende en na diens dood, van de drie dichtste bloedverwanten die in speciale raad moesten bijeenkomen om te beslissen. Wie zich niet aan deze wet onderwierp, werd gestraft met beroving van $\frac{1}{3}$ van zijn toegekend erfdeel.

In het testament stond ook vermeld, dat "La maison az sept Fraignes", gelegen te Hoegaarden tussen de weg en het pad, lopende van de kerk tot Nerm en geschat ter waarde van 200 gulden, voorlopig dienen zou als tehuis voor de ongehuwde dochters van de erfslagers, die er in afwachting van hun huwelijk mochten verblijven, op voorwaarde er een deugdzaam, kuis en vredig leven te lijden.

Dit huis zou gestaan hebben in het midden van de Plaats ergens achter de huidige kiosk. Het is heden verdwenen maar stond er nog onder de Franse tijd, toen het plan van de gemeenteplaats van Hoegaarden opgemaakt werd.

In geval van onmin tussen de erfgenen, moest elk der betrokken partijen een geestelijke als rechter nemen en bij voorkeur een "Jezuïet", die op zijn beurt zou ten rade gaan bij een geleerd, bekwaam en bevoegd man.

Deze laatste wilsbeschikking gaf later aanleiding tot een proces. Begijn Magdalena de Pas had op 30 juni 1678 een belangrijk legaat gedaan aan de Paters-Jezuïeten van Leuven. Maar achteraf werd dit legaat betwist door de familie de la Mède de Jennevaux, erfgenen van Meier Lambert de Pas.

Beide partijen kozen hun geestelijke rechter en verdediger. De Leuvense Jezuïeten waren het sterkst en wonnen het pleit.

Lambert Joseph de Pas, opvolger van Meier de Pas, verwierf in 1690 de heerlijkheid van Bullicom, onder Overlaar, waar zich een kasteel en een molen bevonden.

Deze de Pas, rond 1655 getrouwd met Domicella Jeanne Dumont, was op 28 februari 1666 peter van Anna Sweerts (dochter van zijn vriend Servais Sweerts en Beatrijs Van Assche uit de Sweertstak van Bost, en er de ouderlijke hoeve bewoonden, niet ver van Bullicom gelegen).

Messire de Pas, nieuwe heer van Bullicom, vestigde zich vanaf 1690 op het heerlijk slot en hield er zijn standaard hoog. Maar ondanks of misschien wegens al de voorzorgen die getroffen waren, om het erfpatrimonium in hun geslacht te bewaren, doofde deze familie uit en werd opgevolgd door het geslacht de la Mède de Jennevaux, die het grootste deel van Bullicom verwierf.

In 1732 verkochten zij 8 bunders van de heerlijkheid aan de Abdij van Park en stonden in 1743 ook een aanzienlijk gedeelte van het kasteel af aan het College van Leuven.

Meier Lambert de Pas, die uit het edele geslacht van Messire Jehan de Pas de Wonck stamde, behoorde tot de adel. Het blazoën van zijn vrouw Marie Marix (Marique) prijkte een lange tijd in de oude kerk van Hoegaarden, maar ging bij de opbouw van de nieuwe kerk teloor. Het wapenschild vertoonde vier kwartieren : Marique, Briamont, Argenteau en Berauts, terwijl het blazoën du Pas de Wonck, van zilver was met hoofd van azuur (Kerk van Wonk).

Om dit geslacht, dat eens te Hoegaarden in groot aanzien stond en er nakomelingen achterliet, beter te belichten, publiceren wij hieronder een genealogisch fragment, dat rijp is tot verdere uitwerking.

De oudst bekende stamvader was : Messire Jehan de Pas de Wonck, getrouwd met een dochter van Messire Lambert de Lexhy.

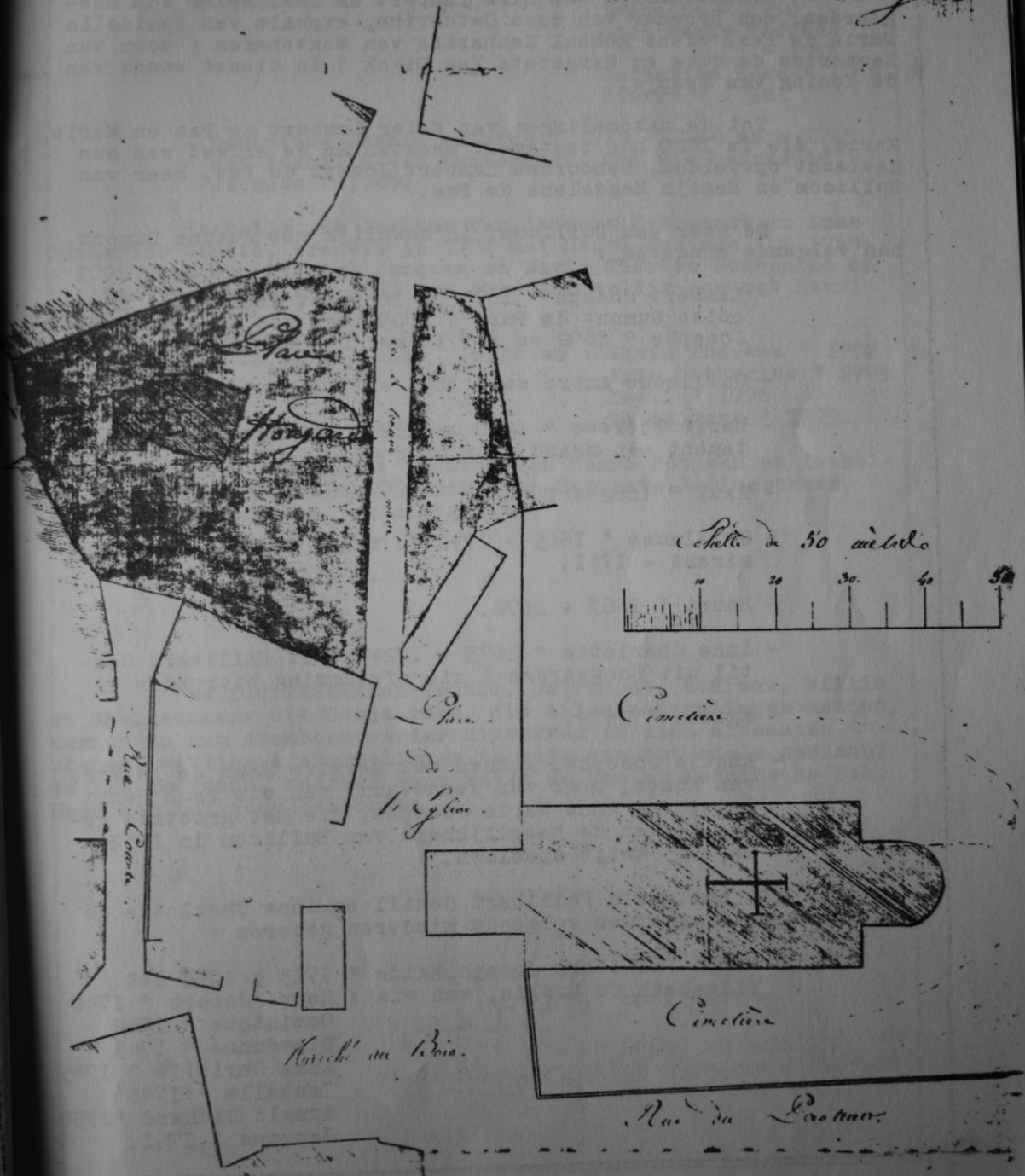
Zij woonden op een heerlijk slot te Wonk, gelegen aan de Jeker tussen Tongeren en Maastricht. Uit hun huwelijk zijn twee zonen bekend : Jean en Wathy. Deze laatste verbond zich in de echt met Domicella Le Villain, van wie Collard de Pas, die op 5 april 1290 overleed. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Humbert en vervolgens door diens zoon Jehan, die gehuwd was met een dochter uit het geslacht de Résimont. Zij leefden rond 1368 en hadden een zoon met name Collard (1405 - 10).

Jehan de Pas, zoon van deze Collard, werd vermeld in 1430 en trad in het huwelijk met Cathérine de Ramelot van wie Christian de Pas. Laatstgenoemde huwde met Lambertine des Brassines van wie twee zonen bekend zijn : Wauthier, kanunnik te Luik en Humbert, getrouwd met een dochter van Gerard van Horne.

Jean de Pas, zoon van deze Humbert, was gehuwd met Domicella de Fanchon, die hem een zoon schonk met name Jean en die in het huwelijk trad met Marguerite delle Spexhe.

Het verdwenen huis " Sept Fraignes "
 op de gemeenteplaats van Heegaarden.

*Plan de la place
 de la commune d'Heegaarden*

Hun dochter Cathérine de Pas, verbond zich met Jean Lowet (zoon van Johan + I595 en Marie Hannoset) uit het geslacht Lowet de Wotränge. Hun huwelijk werd ingezegend vóór I630 en zij woonden te Orsmaal, waar Lowet vóór I664 stierf.

Vermoedelijk was Sire Lambert de Pas, Meier van Hoegaarden, een broeder van deze Catherine, evenals van Domicella Marie de Pas, wiens gemaal Zacharias van Montenaken (zoon van Zacharias de oude en Margareta Van Dijck) in dienst stond van de Koning van Spanje.

Tot de nakomelingen van Meier Lambert de Pas en Marie Marix, die in I620 hun testament maakten en de erfwet van hun geslacht opstelden, behoorden Lambert Joseph de Pas, heer van Bullicom en Begijn Magdalena de Pas.

De heer van Bullicom, in huwelijk met Jeanne Dumont, had volgende kinderen :

- Lambert Joseph ° I655 x I689 met Anna Marie Françoise Dumont de Buré ° I709, van wie Anne Egide Joseph ° I692 en x I7I6 met De Hémelde.
- Guillaume Ambroise ° I656 + I7I2.
- Marie Thérèse ° I660 + I732 . Zij maakte haar testament een maand voor haar dood.
- Paul ° I662 + I694.
- Guillaume ° I665 + I732 en x met Jacqueline de Latmirant + I74I.
- Henri ° I667 + I676.
- Anne Charlotte ° I673 + I724 x met Philibert Gentil uit Hoegaarden (zie afstamming hieronder).
- Egide, ° I675.
- Angèle Joseph, gehuwd met Messire Jean de la Mède van Namen, heer van Jennevaux, van wie Paul Henri Joseph en Anne Marie Joseph, die het grootste gedeelte van de heerlijkheid van Bullicom in I732 en I743 kwijt speelden.

Uit het gezin Philibert Gentil en Anne Charlotte de Pas werden te Hoegaarden volgende kinderen geboren :

- Henri Philibert Joseph Egide ° I7I3 x I739 met Elisabeth du Moulin, van wie :
 - Henri Joseph ° I740
 - Dominique ° I742
 - Dieudonné ° I743
 - Anne Christif ° I745
 - Isabelle ° I748
 - Arnold Richard ° I750
 - Jacques ° I75I.

- Anne Catherine ° 1716 x 1742 met Jacques Dotremont uit Hoegaarden (° 1706 + 1763 zoon van Jacques en Marie Neuteleers) van wie : Anne Gertrude ° 1743
 Philibert ° 1745
 Servais ° 1748
 Isabelle ° 1750
 Anne Marie Thérèse ° 1753
 Catherine Rose ° 1756
 Pierre ° 1758.
- Dominique Joseph Antoine ° 1719 + 1760 en x 1745 met Isabella van Montenaken, van wie bekend is : Jacques ° 1749.

Isabelle, de dochter van Jacques Dotremont en Anne Catherine Gentil, trouwde in 1771 met Henri Bonjean (° 1739 + 1779 zoon van Antoine Jacques en Marie Thérèse Josephine de Tillieu) en ging in 1782 een tweede huwelijk aan met Henri Gillis.

Uit de eerste echt sproten : Marie Thérèse ° 1772
 Anne Catherine ° 1773
 Henri ° 1776
 Marie Rose ° 1779.

Anne Catherine, dochter van Henri Bonjean en Isabelle Dotremont, huwde in 1796 met Jean Baptiste Saelmaeckers, van wie vermoedelijk ook afstamming.

De Auit

De familietakken Gentil, Dotremont, Bonjean, Gillis en Saelmaeckers uit Hoegaarden, die allen nakomelingen hadden, kunnen nu hun stamboom verder uitwerken en zich misschien roemen, wettige afstammelingen te zijn van het edele geslacht de Pas de Wonck, waartoe eens Meier de Pas en Messire de Pas, Heer van Bullicom behoorden.

Hubert van der Werf

- Anne Catherine ° 1716 x 1742 met Jacques Dotremont
uit Hoegaarden (° 1706 + 1763 zoon van Jacques en
Marie Neuteleers) van wie : Anne Gertrude ° 1743
Philibert ° 1745
Servais ° 1748
Isabelle ° 1750
Anne Marie Thérèse
° 1753
Catherine Rose ° 1756
Pierre ° 1758.

- Dominique Joseph Antoine ° 1719 + 1760 en x 1745
met Isabella van Montenaken, van wie bekend is :
Jacques ° 1749.

Isabelle, de dochter van Jacques Dotremont en Anne
Catherine Gentil, trouwde in 1771 met Henri Bonjean (° 1739
+ 1779 zoon van Antoine Jacques en Marie Thérèse Josephine de
Tillieu) en ging in 1782 een tweede huwelijk aan met Henri
Gillis.

Uit de eerste echt sproten : Marie Thérèse ° 1772
Anne Catherine ° 1773
Henri ° 1776
Marie Rose ° 1779.

Anne Catherine, dochter van Henri Bonjean en Isabel-
le Dotremont, huwde in 1796 met Jean Baptiste Saelmaeckers,
van wie vermoedelijk ook afstamming.

De Auit

De familietakken Gentil, Dotremont, Bonjean, Gillis
en Saelmaeckers uit Hoegaarden, die allen nakomelingen hadden,
kunnen nu hun stamboom verder uitwerken en zich misschien
roemen, wettige afstammelingen te zijn van het edele geslacht
de Pas de Wonck, waartoe eens Meier de Pas en Messire de Pas,
Heer van Bullicom behoorden.

Hubert van der Wijk

Bibliografie

- A. Wauters, Géographie et Histoire des Communes belges, Canton de Tirlemont (Hougaerde).
- J. Vander Velpen, Geschiedenis van Hoegaarden
- Bronnen
 - De molens van Brabant
 - Algemeen Rijksarchief Brussel
 - Rijks- en Bisschoppelijk Archief Luik
 - Archief van de Abdij van Park
 - Familie-archief der V Geslachten van Hoegaarden
 - Notarieel archief Springer, Tienen

Hoegaarden heeft in de loop der tijden twaalf graanmolens gehad, waarvan acht met water en vier met stoom werden aangedreven.

Zij maakten eens deel uit van het plaatselijk patrimonium en hebben allen hun eigen geschiedenis gekend.

1. De Grote Molen van Steenberghe

Aan de Grote Brug langs de Gete, waar nu de overblijfsels van de stilliggende " Grote Molen " staan, bevond zich eens de machtige watermolen van Steenberghe.

Hij dankt zijn naam aan een oude stenen burcht (huis) " 't hof van Steinen " of " het Steen " genaamd, die wat verder in dezelfde wijk Steenberghe (XIIIe eeuw) aan de overzijde van de Grote Gete, in de richting van Rommersom zou gestaan hebben.

Noteer dat de wijken Steenberghe en Altenaken voorheen bij het gehucht Rommersom werden gerekend.

Tot de molen behoorde ook een brouwerij met name " 't paenhuys van de groete meulen tot Steenberghe ", met vele bunders aanpalende grond en weiden. Deze molen met brouwerij zouden met de verdwenen burcht en de St. Servaeskapel van Rommersom, eens een heerlijkheid hebben gevormd, " Sinter-Vaeshof " genaamd en behorend tot het Sint Servaeskapitel van Vlijtingen bij Maastricht.

De molen met zijn paenhuys en aanpalend land zou later een zelfstandig leengoed worden, in 't bezit van het feodaal hof der Abdij " Bonne Espérance " en in 1249 op naam staan van Bisschop Hendrik III van Gelder, die te Hoegaarden een wrede moord liet begaan (zie Alpaïdis nummer 24).

In 1328 stond Ridder Gerardus de Cuckelberghe (1 met Gravin Isabeau van Heverlee) het leen als cijnsgoed af aan Rentmeester Ingelbramus de Nederheem (Van Nerum).

In 1342 op 25 mei grepen tal van wijzigingen plaats. Jan van Molenarcken, deken van het St Servaeskapitel van Luik, stond zijn leengoederen onder Hoegaarden af, aan Ridder Gozewijn, heer van Goitsenhoven, die in de Gulden Sporenslag bij de Klauwaerts streed.

Op 25 februari 1346 zouden al deze bezittingen overgaan op Wouter II van Golart (Goularden), oudste zoon van Wouter I van Golart en van Goedeke van Goitsenhoven (tante van Gozewijn).

Later kwam de heerlijkheid, met uitzondering van de molen, de brouwerij en de aanpalende gronden, in handen van de Albij van Heylisse.

Datzelfde jaar op 25 november stond ook de weduwe van Ridder Gerardus de Cuckelberghe al haar cijns- en erfgoederen onder Hoegaarden af, aan de Abdij van Park te Heverlee bij

Leuven en kwam dezelfde Abdijs op 7 december in het bezit van de grote molen en de brouwerij van Steenberg. Volgens Alphonse Wauters zou de abdijs pas in 1422 er definitief eigenaar van zijn geworden.

De Abdijs van Park gaf voor de jaarlijkse som van 1000 gulden, de molen en 't paenhuys in leen uit. Zo zien wij dat dit cijnsgoed in 1650 uitgebaat werd door Willem Nijs (x met Barbara Bormans) uit Rommersom, terwijl het goed later aan Sieur Pascal Dumoulin kwam en na zijn dood door diens weduwe voortgezet.

Op 14 januari 1794 sloot Bernard de Hennin (x met Françoise Van Nerum) met de Abdijs van Park een huurovereenkomst af voor negen jaren en ging zich op de molen van Steenberg vestigen, waar hij tevens de 16 bunders land bewerkte.

Maar kort daarop werd hem deze huur ontnomen, wegens zijn fransgezinde principen en dit wellicht op aanklacht van de oude Regentie en Wethouders van Hoegaarden. Nadat de Fransen in Juli 1794 ons land hadden bezet, ging de Hennin dadelijk in beroep. De zaak kwam voor te Leuven op 7 Brumaire III (28 oktober 1794).

Uit de " Appointemente gemargeert op den Requeste gepresenteert aen het Magistraet der Hoofdt Stadt Loven " blijkt dat de gewezen Proviseur der Abdijs van Park, aan de Hennin de huur op de watermolen van Hoegaarden had ontnomen, wegens zijn " démocratiques principes (sic) ".

Maar ingevolge het besluit van 22 Messidor werd het huurrecht aan de Hennin teruggeschonken, om reden van zijn " patriotieke gevoelens (sic) " die door de nieuwe bewindsploeg ten eerste op prijs werden gesteld, terwijl de Abdijs van Park tot de betaling van alle onkosten werd verwezen.

Deze magistrale beslissing was ondertekend door Raedspensionaris De Jongh en Notaris De Ridder (Familie archief Van Nerum).

Op 5 frimaire V (25 november 1796) kwam de zaak opnieuw te Hoegaarden aan het rollen, vermoedelijk ingevolge een klacht ingediend door andere kandidaten en zeker opgehitst door de " Samenzweerders " tegen het Nieuw Regiem.

Bijgestaan door Notaris J. Robert (de) Hennin, verscheen Bernard (de) Hennin voor de Vrederechter Henri Putzeys en de " administrateurs municipaux, François Berwouts en Henri Norbert Nijs, " met als griffier Henri Lodewijckx. Zij hernamen het geval van de grote molen, maar Bernard (de) Hennin werd volledig in zijn rechten hersteld en mocht het huurrecht behouden (Notarieel archief Springer, Tienen).

Op 1 Pluviose VI (20 januari 1798) werd de molen met brouwerij en 7 bunders grond en weiden, als " zwart goed "

verkocht voor de som van 926.000 franse ponden, aan Honoré Dominique d' Astier, heer van Lummen.

Hieromtrent uitte de te Beveren-Waas ondergedoken en verdreven ex-prior der Bogaarden, Pater Fr. van Polfliet zijn misprijzen, in een schrijven gericht op 7 maart 1798 aan zijn te Hoegaarden ondergedoken collega Pater Henry Coenegras.

Hij schreef het volgende :

" so min als den heer van Lummen, cooper
das Briels (aanpalende gronden van de molen) om
synen doorweg door den selven te maeken van syne
kasteel tot op de nieuwstraete, ik had dit van den
laesten noyit verwagt, niettegenstaende desselfs
motief als ik agt nemen op desselfs politieken
handel van doen. Dog ik verhope dat den Opperbe-
velhebber van hemel en aerde alles zal voorsiens,
laet ons niet ophouden van hem te bidden " .

Bernard (de) Hennin betaalde vanaf dat ogenblik zijn pacht aan de heer d' Astier van Lummen en bleef tot aan zijn dood in 1799 de molen uitbaten.

Rond 1860 waren Gravin Marie Louise d' Astier en de Weduwe van Baron Charles Joseph Delegillon de eigenaars van het goed, dat later uitgebaat werd door de heer Vandenesse.

Rond dat tijdstip beschikte de molen over twee hydrau-
lische raderen met een kracht van 8 paarden, terwijl de pegel
of peilnagel op 49,85 cm. boven de zeespiegel lag.

In 1914 werd de molen bewoond en uitgebaat door de heer Geens en doorstond de schade van de gevechten te Hoegaarden bij het binnenrukken van de Duitsers. Zijn vrouw werd bovendien dodelijk gewond, toen deze verplicht werd de Duitse troepen vooraf te gaan.

De Grote Molen wordt heden ten dage niet meer uitge-
baat en ligt aan de Gete, als een stille herinnering aan ver-
gane glorie.

De Kleine Molen van Overlaar

Deze molen bevindt zich op de Grote Gete te Klein Overlaar, heeft twee hydraulische raderen van 8 paarden en zijn pegel ligt op 47,43 m boven de zeespiegel.

Hij werd omstreeks 1400 gebouwd en droeg toen de naam van " Arentsmolen ".

Hij was het eigendom van een edelman van Nassau, namelijk Hertog Willem van Gullick, graaf van Ravensberg, heer van Heynsberg, Leeuwenberg, Diest, Zichem en Hoeleden.

De Arentsmolen, ook soms " Kleine Molen " genaamd, was in een erge staat van verval geraakt en zo besloot de eigenaar om zijn molen te verkopen. Dit gebeurde ten huize van Hendrik Van der Beken te Hoegaarden. Bij de eindzitting en " het uytgaen der wasse keersse " , kwam de molen aan de Paters Bogaarden van Hoegaarden, die er in december 1476 definitief bezit van namen.

Hij bevatte een " corenmolen ende eenen slachmolen ". De Paters lieten hem heropbouwen, waardoor hij de naam kreeg van " Nieuwermolen " ook wel eens " Kloostermolen " geheten.

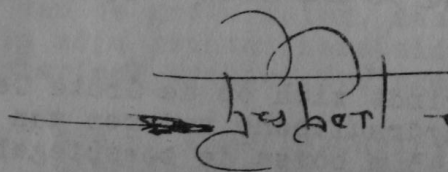
Rond 1625, dus bijna 150 jaar later was de molen terug in slechte staat geraakt en werd door de Paters andermaal heropgebouwd. Dit geschiedde onder Prior Libertus Vandenzanden, maar deze kreeg het aan de stok met de Abdij van Park, die wat verder op de Gete aan de Grote Brug de molen van Steenberg bezat. Zij stuurden klacht in tegen de Bogaarden, omdat zij hun waterpeil te hoog hadden gebracht en de werken zonder verwoording hadden aangevangen, waardoor de Molen van Steenberg schade had geleden.

Het afdammingsbed werd op 1 september 1625, op aanvraag van de Prior, door de Meier en Schepenen van Hoegaarden, officieel ingehuldigd, maar op 22 november werden de Paters verplicht, om ingevolge de klacht van de Abdij van Park, " de waterpegel " op de wettelijke toegestane hoogte van 18 duim te brengen. Bovendien werden de Bogaarden verwezen tot het betalen van 9 gewone en een gouden gulden, aan de Abdij , voor de geleden schade.

De Paters Bogaarden gaven hun molen in leen uit, voor de jaarlijkse som van 400 gulden en zo duurde het tot aan de franse revolutie.

Op 12 Thermidor VI (30 juli 1798) , werd de kloostermolen als " nationaal bezit " aangeslagen en " als zwart goed " aan de meest biedende verkocht. Zo kwam hij in het bezit van de Leuvense handelaar Marchal, voor de som van 251.000 franse ponden.

Later werd hij het eigendom van Bankier Joseph Louis Blijckaerts uit Tienen (vanaf toen een tijdje Blijckaertsmolen genaamd) en vervolgens aan Notaris Dassis uit Tienen.

 van der molen